QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF JOSEPH R. MICALLEF
ONOR. IMĦALLEF TONIO MALLIA

Seduta ta' nhar l-Erbgħa, 26 ta' Mejju, 2021.

Numru 2

Rikors numru 248/2006/1 JPG

Victor Azzopardi, Emanuela Micallef, Silvia Galea, Raymond Borg, Paul Borg u Simon Borg, Joseph Azzopardi, Antonia Fenech u Carmen Vella

v.

John Azzopardi u l-konjuġi Eugenio u Helen Azzopardi u Paul Azzopardi, għal kull interess li jista' jkollu; u b'digriet tas-6 ta' Awwissu, 2008, l-atti ġew trasfużi f'isem Raymond Azzopardi, Noella Azzopardi u Olivia Azzopardi, stante l-mewt ta' Paul Azzopardi

Il-Qorti:

1. Dawn huma appell prinċipali mressaq mill-atturi u appell inċidentali mressaq mill-imħarrkin minn sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti

Ċivili fil-11 ta' Frar, 2016 (minn issa 'l hemm imsejħa "is-sentenza appellata"), fil-kawża fl-ismijiet fuq imsemmija, li biha w għar-raġunijiet hemm imfissra, dik il-Qorti ċaħdet l-eċċezzjonijiet ta' nuqqas ta' interess ġuridiku fl-atturi li jressqu l-kawża, laqgħet it-tieni u t-tielet eċċezzjonijiet fil-mertu tal-imħarrkin u għalhekk ċaħdet it-talbiet attriċi, bl-ispejjeż kontra l-atturi;

2. Fl-att li bih fetħu l-kawża, l-atturi talbu t-tħassir ta' kuntratt pubbliku ta' bejgħ minħabba qerq u vizzju tal-kunsens, billi qalu li ma kienx minnu li l-prezz imsemmi f'dak il-kuntratt kien tħallas tassew. Il-kuntratt kien sar fi Frar tal-1996 minn omm l-atturi favur uliedha l-imħarrkin dwar sehemha minn għalqa fil-limiti ta' Birkirkara, u l-kawża nfetħet wara li l-omm kienet mietet;

3. Illi l-imħarrkin laqgħu għat-talbiet attriċi billi saħqu li l-atturi jfissru b'mod ċar liema għamla ta' azzjoni kienu ressqu u juru l-interess ta' kull wieħed minnhom fil-kawża. Fil-mertu, ċaħdu t-talbiet attriċi u tennew li l-kuntratt kien jiswa u jgħodd u jorbot kemm lilhom kif ukoll lill-aventi kawża tagħhom. Aktar 'il quddiem, l-imħarrkin tħallew iressqu eċċezzjoni ulterjuri, dwar in-nuqqas ta' interess ġuridiku tal-atturi fl-azzjoni tagħhom;

4. Illi biex waslet għad-deċiżjoni tagħha l-ewwel Qorti għamlet il-konsiderazzjonijiet li ġejjin:

“**Ikkonsidrat:**

“In kwantu ghall konkluzjonjiet peritali, Il-Qorti taghmel referenza ghall-insenjament ta’ dawn il-Qrati:

> “kif pacifikament assodat f’bosta decizjonjiet il-konkluzjonijiet peritali huma bhal materjali istruttorji ohrajn kontrolabbli mill-gudikant, tant li kif jinghad fl-Artikoli 681, Kapitolu 12, il-Qorti mhux marbuta li taccetta dawn il-konkluzjonijiet kontra l-konvinzjoni taghha nfisha . Gie deciz, izda, illi **“dan ma jfissirx pero’ illi l-Qorti tista’ taghmlu b’mod legger jew kappriccjuz. Il-konvinzjoni kuntrarja taghha kellha tkun ben fid-dubbju dik l-opinjoni teknika lilha sottomessa b’ragunjiet li ma ghandhomx ikunu privi mill-konsiderazzjonijiet ta’ l-aspett tekniku tal-materja taht ezami” (“Philip Grima -vs-Carmelo Mamo et nomine”,** Appell 29 ta’ Mejju 1998). **“Jigifieri l-Qorti ma tistax tinjora r-relazzjoni peritali sakemm ma tkunx konvinta li l-konkluzjoni ta’ tali relazzjoni ma kienitx gusta u korretta. Din il-konvinzjoni pero’ kellha tkun wahda motivata minn gudizzju ben informat, anke fejn mehtieg mil-lat tekniku.” (“Anthony Cauchi -vs- Carmel sive Charles Mercieca.”** Appell 6 t’Ottubru 1999; **“John Saliba –vs-Joseph Farrugia”,** Appell, 19 ta’ Novembru 2001);”

“Il-Qorti wara li ezaminat u analizzat ir-relazzjoni tal-Perit Legali, taghraf illi ma tistghax takkolji r-rezultanzi minnu raggunti ghar-ragunijiet illi ser jigu spjegati aktar il-quddiem.

“Il-Perit Legali kien tal-fehma li l-ewwel eċċezzjoni kellha tigi ezaminata fir-risposta mahlufa ulterjuri tal-konvenuti John Azzopardi u l-konjugi Eugenio Azzopardi u Helen Azzopardi minnhom ippreżentata fit-22 ta’ Gunju, 2011 (fol. 150) u li permezz taghha cioe’ **il-karenza ta’ interess ġuridiku tal-atturi fl-azzjoni proposta minnhom**. Fuq dan il-punt, il-konvenuti komplew jelaboraw billi qalu li “ghalkemm l-atturi rrinunzjaw ghall-wirt ta’ omm il-kontendenti Maria Azzopardi, li mietet fis-26 t’ Awissu 1997, huma naqsu li jitolbu l-hlas tal-legittima fit-terminu stabbilit bl-artikolu 845 tal-Kodici Civili (Ara sentenza fl-ismijiet Mary Calleja et vs Francis Scerri et, Citaz. Nru. 521/1995 RCP konfermata mill-Qorti tal-Appell fis-26 ta’ Jannar 2007). Konsegwentement, l-atturi ma fadlilhom ebda interess fl-ezitu ta’ din l-azzjoni billi f’kull kaz tilfu kull jedd li seta kellhom ghal xi sehem mill-assi ereditarji tal-mejta Maria Azzopardi” (fol. 150).

“Permezz ta’ din il-kawza, l-atturi qeghdin jitolbu dikjarazzjoni mill-Qorti li l-kuntratt datat **14 ta’ Frar, 1996** (fol. 4 et seq) atti Nutar Marthese Felice “huwa null u bla effett billi huwa kuntratt frawdolenti billi qatt ma kien hemm hlas ta’ Lm30,000 lil ‘venditrici’”.

"B'dak il-kuntratt, Maria armla ta' Giovanni Azzopardi bieghet u ttrasferiet lil konvenuti John Azzopardi u lil Eugenio u Helen konjugi Azzopardi s-sehem ta' nofs indiviz tal-ghalqa imsejha Tal-Vitrar, fil-kuntrada Ta' Gannara, limiti ta' Birkirkara bil-prezz ta' Lm30,000, **"liema prezz il-venditrici tiddikjara li irċeviet minghand il-kumpraturi u ghalhekk thalli d-debita ricevuta"** (fol. 5). Maria Azzopardi żammet l-usufrutt fuq l-imsemmija art ghal tul hajjitha.

"Omm il-kontendenti ġiet nieqsa fis-26 ta' Awwissu, 1997 filwaqt li l-kawza odjerna ġiet intavolata fl-24 ta' Marzu, 2006.

"Illi skond ma jirrizulta minn nota li l-atturi ntavolaw fit-18 ta' Dicembru, 2006 huma iddikjaraw li "... qatt ma aċċettaw il-wirt u jirriservaw id-dritt li jitolbu l-legittima" (fol. 38). Il-Perit Legali ghamel referenza ghall-artikolu 860(2) tal-Kodici Civili li jghid "(2) Ir-rinunzja tista' ssir biss b'dikjarazzjoni ppreżentata fir-reġistru tal-qorti ta' ġurisdizzjoni volontarja fil-gżira fejn il-mejjet kien joqgħod fiż-żmien tal-mewt tiegħu jew b'dikjarazzjoni magħmula b'att ta' nutar pubbliku". Rinunzja formali maghmula fir-registru tal-qorti ta' gurisdizzjoni volontarja qatt ma giet esebita f'dawn l-atti.

"L-artikolu 845 tal-Kodici Civili imsemmi mill-konvenuti fin-nota taghhom (fol. 150) jistipula li: "(1) <u>L-azzjoni biex jintalab wirt</u>, jew legat, <u>jew is-sehem riżervat</u>, sew fis-suċċessjonijiet b'testment kemm ukoll f'dawk ab intestato, <u>tispiċċa bl-egħluq ta'</u> **<u>għaxar snin mill-ftuħ tas-suċċessjoni</u>**. (2) Iżda, għall-minuri, jew għall-interdetti, l-azzjoni fuq imsemmija ma tispiċċax ħlief egħluq sena minn dak in-nhar li huma jsiru tal-età, jew li l-interdizzjoni tispiċċa, kif ikun il-każ" (sottolinejar ta' l-esponenti).

"Minn qari ta' dan l-artikolu tal-ligi u l-eccezzjoni ulterjuri tal-konvenuti, l-qaghda tal-kontendenti tista' tigi mfissra:

"i. Jekk din il-kawza ikollha eżitu posittiv ghall-atturi, allura sehem ommhom mill-ghalqa imsejha tal-Vitrar, fil-kuntrada Ta' Gannara terga' tidhol fil-wirt taghha.

"ii. Il-konvenuti da parti taghhom qeghdin jghidu li l-interess ġuridiku ta' l-atturi f'din il-kawza spiċċa malli ghaddew ghaxar snin mill-mewt ta' ommhom Maria Azzopardi u dan peress li huma ma ghamlu jew intavolaw l-ebda att sabiex jitolbu l-legittima spettanti lilhom mis-sehem ta' ommhom Maria Azzopardi. Dan ifisser li ghalkemm huma kellhom dan l-interess meta kienet inbdiet din il-kawza, llum il-gurnata dan l-interess spiċċa peress li ghadda t-terminu citat ta' ghaxar (10) snin. Ghalhekk, ikun xi jkun l-ezitu ta' din il-kawza, ġaladarba ghaddew l-imsemmija ghaxar snin u l-atturi ma pprocedewx biex jitolbu l-legittima mill-wirt ta' ommhom fit-terminu stabbilit mill-ligi, llum il-gurnata ma jistghu jaghmlu xejn fuq dan l-ahhar punt u konsegwentement, hemm

karenza ta' interess f'dawn il-proceduri l-ghaliex ma jistghux jużaw is-sentenza, anke jekk tkun favorevoli ghat-tezi taghhom.

"Il-Perit Legali ta taw esposizzjoni tal-kuncett t'interess guridiku fil-gurisprudenza taghna.

"in fatti fis-sentenza **George Laferla et vs Joseph Lauri et noe** deċiża mill-Prim Awla tal-Qorti Civili fit-2 ta' Mejju, 2002 inghad li biex tigi ezercitata azzjoni, l-attur irid ikollu interess guridiku fil-prosegwiment ta' dik il-kawza, liema interess irid ikun jezisti fil-bidu tal-kawza u jipperdura tul is-smiegh tal-kawza.

"Di piu' fis-sentenza fl-ismijiet **Giuseppe Micallef Goggi vs Procuratore Legale Emanuele Armando Mifsud et** deciza mill-Qorti ta' l-Appell fil-11 ta' April, 1930 (Vol. XXVII/i/507), gie ritenut li ghalkemm il-kodici taghna m'ghandux provediment li jittrata l-htiega ta' interess, din il-htiega tista' tigi desunta mill-artikolu 236, li jitkellem fuq dritt ta' appell "minn kull min ikollu interess", u mill-artikolu 960, li jitkellem fuq l-intervent f'kawza in statu et terminis, fiz-zewg kazi, tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili. L-istess Qorti kompliet tfisser "Fu nondimeno sempre ritenuto nella patria gurisprudenza, malgrado il difetto di una precisa disposizione della legge in materia, e come corollario di (queste) due disposizione, che base e misura di ogni azione guidiziario e' l'interesse in chi la istituisce e in chi la contesta' perche' se l'interesse e una condizione sine qua non per il semplice intervento e per l'appello, e' tale con maggior ragione per poter iniziare un giudizio".

"Fis-sentenza fl-ismijiet **L-Ispizjar Anthony Darmenia et noe vs Onorevoli Dottor Giorgio Borg Olivier et noe et** deciza mill-Qorti ta' l-Appell fit-18 ta' Frar, 1966 gie ritenut li l-interess irid ikun guridiku fis-sens li dan l-interess irid ikun rikonoxxut bil-ligi u l-azzjoni trid tkun preordinata ghal l-otteniment ta' rimedju protett bil-ligi. Minhabba dan ir-rikwezit, gie deciz li rimedji li jwasslu biss ghall-otteniment ta' semplici dikjarazzjoni mhux permissibli. Intqal li **"fis-sistema aktarx segwit mill-Qrati taghna, ghad li m'humiex projbiti domandi diretti ghall-otteniment ta' semplici dikjarazzjoni li tista' tkun pre-ordinata ghal domanda ohra definitiva jew finali, avolja din ma tkunx dedotta, jehtieg illi l-Qorti tkun perswaza illi dak ir-rimedju l'iehor jista' jinghata; jekk ir-rimedju konsegwenzjali m'huwiex ottenibbli mill-Qorti, id-dikjarazzjoni ma tinghatax".**

"Dan l-insenjament gie rifless fis-sentenzi sussegwenti **Edrichton Estates Ltd vs Munro Philipps & Co Ltd**", deciza mill-Prim' Awla tal-Qorti Civili fit-2 ta' Ottubru, 2003, **Joseph Grech vs Ludgarda Grech**, deciza mill- Qorti tal-Appell fil-11 ta' Jannar, 1989.

“**Charles Axiak noe vs Onorevoli Dr. Fortunato Mizzi noe et** deciza mill-Prim’ Awla tal-Qorti Civili fil-31 ta’ Ottubru, 1952 (Vol. XXXVI.ii.532) fejn inghad li:

> **“L-interess f’min jaghmel kawza m’hemmx bzonn li jkun patrimonjali, imma jista’ jkun anki morali u astratt, purche’ jkun ta’ natura guridika, jigifieri li jkun jikkorrispondi ghal lezjoni ta’ dritt, u ghalhekk, hu bizzejjed, biex jirradika dak l-interess, anki semplici dritt onorifiku. Lanqas m’hu mehtieg li jkun hemm vjolazzjoni ta’ dritt veru u propju, imma hu bizzejjed li l-ezistenza tad-dritt tkun minaccjata”.**

“Il-Qorti, f’dik il-kawza, kompliet tisma’ l-kawza li kienet intiza ghas-semplici interpretazzjoni ta’ legat, u, ghalhemm (sic), seta’ jinghad li s-sentenza ma tkunx tista’ tigi ezegwita,

> **“mhux koncepibli kif is-sentenza li taghti dik l-interpretazzjoni tista’ tigi injorata”.**

“Interessanti wkoll illi d-decizjoni fil-kawza **Albert Falzon Sant Manduca et vs Blanche Weale** deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fid-9 ta’ Jannar, 1959, (Kollez. Vol XLIII/i/1), fejn inghad li l-interess m’hemmx ghalfejn ikun jissarraf fi flus jew f’valur ekonomiku.

“Fil-kawza **Ganado vs Ezekuttiv tal-Partit Nazzjonalista** deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fit-3 ta’ Settembru, 1961, gie wkoll deciz li:

> **“d-dritt tal-attur vjolat bir-rizoluzzjoni impunjata ghandu kontenut morali, u jidhol fil-kategorija tad-drittijiet soggettivi immaterjali – liema dritt l-attur ghandu b’din l-azzjoni l-interess li jigi affermata permezz tal-awtorita’ gudizzjarja”.**

“Fil-kaz in ezami, l-atturi talbu dikjarazzjoni sabiex din l-Qorti tiddikjara li l-kuntratt datat 14 ta’ Frar, 1996 (fol. 4 et seq) atti Nutar Marthese Felice “huwa null u bla effett billi huwa kuntratt frawdolenti billi qatt ma kien hemm hlas ta’ Lm30,000 lil ‘venditrici’”.

“Mill-provi mressqa f’din il-kawza, ma jirriżultax li l-atturi ghamlu xi atto di erede fuq il-proprjeta ta’ ommhom jew inkellha li talbu s-sehem riservat, ossia l-legittima, spettanti lilhom fit-terminu impost mill-ligi ta’ ghaxar snin. Illi din l-inerzja da parti ta’ l-atturi jwassluh biex jikkonkludi li l-istess atturi ma ghandhom l-ebda interess fl-ezitu ta’ dawn il-proceduri. Il-Perit Leagli kien tal-fehma li dan huwa msahhah ukoll b’dak li jipprovdi l-artikolu 845 tal-Kodici Civili fuq citat, l-ghaliex anke jekk din il-kawza jkollha eżitu favorevoli ghall-atturi, ġaladarba ghaddew l-ghaxar snin imsemmija fil-ligi u l-atturi baqghu inerti u ma ghamlu l-ebda att sabiex jitolbu sehemhom mill-wirt jew il-legittima spettanti lilhom, illum il-gurnata, ma jistawx jużaw din il-kawza sabiex jipproċedu

ghal-istess. Ma jirriżultax mill-atti li l-atturi ghamlu xi talba simili jew inkellha intavolaw xi proċeduri kontra l-konvenuti f'dan is-sens. Ghalhekk, id-dikjarazzjoni li qeghdin jitolbu minn din il-Qorti f'din il-kawza ma hija ser twassalhom imkien.

"Oltre dan, anke d-dikjarazzjoni minnhom maghmula li huma ma aċċettawx il-wirt u rriservaw id-dritt li jitolbu l-legittima (fol. 38) ta' ommhom Maria Azzopardi hija fatali ghat-tezi taghhom f'din il-kawza. Dan ghaliex anke f'kaz ta' eżitu favorevoli f'dan il-kaz odjern, f'kaz li huma jitolbu l-legittima spettanti lilhom kien ikun hemm dak li huwa maghruf bhala r-rijunjoni fittizja tal-gid tad-decujus (ara **Nazzarena Sciberras et vs Joseph Schembri** deċiża minn din il-Qorti fit-30 ta' Jananr, 2014) u ghalhekk ma hijiex mehtiega l-ebda dikjarazzjoni bhal ma qeghdin jitolbu f'din il-kawza. Din il-proprjeta, semmai – u applikat il-principju tar-rijunjoni fittizja - kienet tidhol ghal finijiet ta' komputazzjoni ta' assi tad-decujus fil-kawza tal-legittima minghajr l-ebda htiega ta' dikjarazzjoni bhal ma qeghdin jitolbu l-atturi odjerni f'din il-kawza.

"Ghalhekk, il-Perit Legali kkonkluda li din l-eccezzjoni ulterjuri tal-konvenuti dwar il-karenza ta' interess ġuridiku tal-atturi fl-azzjoni proposta minnhom kellha mis-sewwa u konsegwentement kien tal-opinjoni li l-Qorti kellha tilqa l-istess eċċezzjoni u konsegwentement tillibera lill-konvenuti mill-osservanza tal-gudizzju.

"**Ikkonsidrat;**

"Il-Qorti rat u ezaminat **l-Artikolu 845(1) tal-Kodici Civili** jipprovdi li:

> **"L-azzjoni biex jintalab wirt, jew legat, jew is-sehem rizervat [legittima], sew fis-successjonijiet b'testment kemm ukoll f'dawk abintestato, tispicca bl-gheluq ta' ghaxar snin mill-ftuh tas-successjoni."**

"Skont gurisprudenza kopjuza tal-Qrati nostrana, il-preskrizzjoni naxxenti minn dan l-Artikolu hija ta' natura akkwizittiva.

"Fis-sentenza fl-ismijiet **Alberto Grixti vs Angela sive Giulio Ellul**, il-**Qorti tal-Appell** kienet tal-fehma illi:

> **"Hu indubitat li l-preskrizzjoni ...fuq imsemmija hija fin-natura taghha akkwisittiva ghaliex minhabba dak iz-zmien, il-possessur tal-eredita' jew tal-legat ikun akkwista d-dritt fuq l-eredita' jew fuq il-hwejjeg li jikkomponu l-legat u ghalhekk ikun jista jirrespingi d-dritt ta' min jigi l' quddiem li ghal dan id-disposizzjoni ghandha natura estintiva."[1]**

1 **Alberto Grixti vs Angela sive Guilio Ellul**, Qorti tal-Appell Civili (15 ta' Dicembru 1939).

"Din is-sentenza giet ukoll ikkonfermata minn sentenzi sussegwenti, fejn intqal illi:

> **"Il-preskrizzjoni decennali li tolqot l-azzjoni maghrufa bhala "petitio hereditatis" biex jintalab wirt jew legat, jew sehem tal-beni li l-ligi taghti lit-tfal jew lill-konjugi, tant fis-successjoni testata, kemm f'dik intestata hija preskrizzjoni akkwizittiva."**[2]

"Il-principju li huwa mibni fuqu dan l-artikolu ghalhekk huwa dak li jwaqqaf kawzi ta' wirt jew sehem minn wirt kontra min, ghaz-zmien ta' ghaxar snin ikun zamm f'idejh bhala sid il-gid tal-wirt jew ta' dik il-parti li dwarha titmexxa kontrih l-azzjoni ereditarja. B'effett dirett tan-natura tal-preskrizzjoni akkwizittiva, persuna li ma zzommx ghandha hwejjeg jew assi minn wirt bhala taghha ma tistax tressaq favuriha l-preskrizzjoni decennali tal-petitio hereditatis prodvuta fl-Artikolu 845 tal-Kodici Civili.

"Huwa stabbilit li biex tirnexxi l-eccezzjoni taht l-Artikolu 845 tal-Kodici Civili irid jintwera li min ikun gie mfittex biex irodd il-haga mhollija b'wirt lir-rikorrenti, irid ikun zamm pussess shih tal-haga mitluba daqs li kieku kienet tieghu (animo domini) ghaz-zmien kollu preskrittiv.[3]

"Fis-sentenza **Albert Camilleri vs John Camilleri et**, gie rilevat illi:

> **"Pussess li jrid jigi pruvat minn min jaghti l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni ghaliex huwa jrid jipprova mhux biss li l-azzjoni giet perenta bil-perkors taz-zmien imma wkoll illi hu bil-pussess tieghu li jrid ikollu l-elementi kollha biex jikkwalifikah bhala pussess 'uti dominus' fil-fatt akkwista l-proprjeta' tramite l-istess preskrizzjoni. Preskrizzjoni decennali li tirrikjedi wkoll bhala element kostituttiv taghha l-buona fede".**

"Sabiex jirnexxi fl-azzjoni, ir-rikorrent ikun irid jipprova illi huwa zamm f'idejh dawk il-hwejjeg tal-wirt, ghal minn inqas ghaxar snin, bi buona fede. Pero, a tenur tal-Artikolu 532 tal-Kodici Civili il-buone fede hija prezunta, u huwa min jallega l-mala fede, illi jrid igib prova ta' dan.

"Bil-prezentata tal-kawza odjerna, ir-rikorrent mhux qed jitolbu illi jinghataw il-legittima spettanti lilhom skont il-ligi, izda qieghdin jitolbu dikjarazzjoni ta' nullita ta' kuntratt ta' bejgh datat 14 ta' Frar 1996 permezz ta' liema ommhom bieghet sehem ta' nofs (1/2) indiviz wahdu lil intimat John Azzopardi u lil intimati Eugenio u Helen mizzewgin Azzopardi sehem ta' nofs (1/2) indiviz bejniethom tan-nuda propieta ta'

---

2 **Stella Briffa et vs Caterina Scicluna et,** Qorti tal-Appell Civili (29 ta' Jannar 1954). Vide wkoll **Edith Galea et vs Joseph Degorgio et,** Prim'Awla tal-Qorti Civili (18 ta' Mejju 2005); **Angelo Zerafa et vs Michelina Azzopardi**, Prim'Awla tal-Qorti Civili (7 ta' Novembru 2014); **Erminia Vassallo et vs Lilian Claire Miceli,** Prim'Awla tal-Qorti Civili (25 ta' Gunju 2015).
3 **Erminia Vassallo et vs Lilian Claire Miceli**, Prim'Awla tal-Qorti Civili (25 ta' Gunju 2015).

sehem ta' nofs (1/2) indiviz tal-ghalqa imsejha tal-Vitar, fil-kuntrada ta' Ghamara. L-intimat ghalhekk jargumentaw illi r-rikorrent m'ghandhomx l-interess guridiku rikjest f'din il-kawza peress illi l-preskrizzjoni provduta fl-Artikolu fl-Artikolu 845 tal-Kodici Civili ma gietx interotta bil-prezentata ta' din il-kawza, u ghalhekk issa tilfu d-dritt illi jipprezentaw azzjoni sabiex jiehdu l-legittima.

"Din il-Qorti ma tikkondividiex ma dan l-argument, u hija tal-fehma illi l-prezentata tal-kawza odjerna interrompiet il-preskrizzjoni, nonostante l-fatt illi ma hemmx talba diretta sabiex ir-rikorrent jinghataw il-legittima spettanti lilhom. Din l-azzjoni tista' tinfluxxi fuq il-likwidazzjoni tal-legittima spettanti lir-rikorrent, jekk ikun hemm ezitu favorevoli ghalihom. Ghalhekk, fid-dawl tas-sentenza ta' din il-Qorti fl-ismijiet **Costantino Muscat pro et noe vs Nazzareno sive Reno Muscat et** tat-28 ta' Novembru 2013, il-Qorti tqis li bil-prezentata ta' rikors guramentat f'din il-kawza, ma baqghetx ghaddejja l-preskrizzjoni.

"B'konsegwenza ta' dan, il-Qorti hija tal-fehma illi r-rikorrent ghandhom l-interess guridiku rikjest sabiex jipproponu u jissoktaw b'din l-azzjoni. Dan peress illi, f'kaz illi din il-Qorti tilqa' t-talba tar-rikorrent u tiddikjara null u bla effett l-kuntratt ta' bejgh impunjat, il-proprjeta li giet trasferita permezz tieghu terga' ssir parti mill-assi ereditarji tad-defunta, u ghalhekk tkun parti mill-komputazzjoni ghall-likwidazzjoni tal-legittima spettanti lir-rikorrenti. Ghaldaqstant il-Qorti tqis illi r-rikorrent ghandhom l-interess guridiku rikjest biex jipproponu u jissoktaw b'din l-azzjoni.

"Ghaldaqstant il-Qorti qed tichad l-eccezzjonijiet preliminari tal-intimati, u ser tghaddi sabiex tqis din l-azzjoni fil-mertu taghha.

"**Ikkonsidrat;**

"Din hija azzjoni ta' annullament ta' bejgh a bazi tad-dolo tax-xerrejja. Sabiex azzjoni simili tirnexxi, irid qabel xejn jigi provat illi kien hemm **dolo** da parti tal-intimati, qua xerrejja fuq il-kuntratt impjunat. Il-ligi tghid espressament illi l-prova ta' tali dolo trid issir minn min ikun qed jallegah u l-intenzjoni li tqarraq hija essenzjali peress illi d-dritt modern ma jammettix id-dolo oggettiv in re ipsa. Dan id-dolo jikkonsisti fir-rieda hazina ta' wiehed mil-kontraenti li topera permezz ta' qerq (raggiri) biex tiddevja r-rieda tal-iehor billi iddahhlu fi zball. Fil-fatt, ikkonsidrat min-naha tad-**'deceptor'** id-dolo huwa raggir, filwat li min-naha tad-**'deceptus'** hu zball. Sabiex l-agir impunjat jigi kkonsidrat bhala dolo, **irid jilhaq il-grad ta' malvagita**.[4] Wiehed mir-rekwiziti tar-raggir anzi dak li jikkaratterizzah, hija l-intenzjoni u l-volonta` diretta f'min jaghmlu, li jikkaguna hsara lill-kontraent l-iehor.[5]

4 **Reverendu Sacerdot Don Francesco Zammit et vs Avukat Dottor Anthony Farrugia et**, Qorti tal-Appell Civili (31 ta' Marzu 1967).
5 Decizjoni misjuba a Vol XLII p. I pg.126, citata fis-sentenza fl-ismijiet **George Attard et vs John Platts**, Prim'Awla tal-Qorti Civili (31 ta' Jannar 2003).

"Skont il-ligi, l-eghmil doluz ma jistghax ikun prezunt u ghalhekk ir-rikorrent jehtiegilhom jipprovaw illi l-intimati uzaw **'scienter'** raggiri frawdolenti u artifizji li kienu wkoll gravi.[6] Cioe nonostante, din il-Qorti, minn zmien passat, dejjem kienet tal-fehma illi:

> **"Attesoche non e' fuor di proposito notare che sebbene la stessa legge non riconosce presunzioni di dolo contrattuale, non le riconosce bensi come presunzioni legali, senza escludere con cioe' che il criterio morale di giudicanti si regoli sopra congetture prestanti ragionevoli presunzioni che concordate con fatti noti producono in anima loro la convinzione."**[7]

"Fil-fehma tal-Qorti, ir-rikorrent ma rnexxielhomx jipprovaw sal-grad rikjest li gie kommess xi frodi fil-konfront taghhom. Il-Qorti m'hijiex moralment konvinta illi l-intimati kellhom l-intenzjoni doluza diretta biex jaghmlu hsara lill-ommhom billi jakkwistaw minn ghandha proprjeta b'xejn.

"L-ewwel nett, ghalkemm ir-rikorrent jsostnu illi sehem ommhom mill-proprjeta mibjugha kellhu l-valur ta' Lm100,000, l-ebda prova ma giet prodotta fir-rigward ta' dan, u lanqas mar-rikorrent talbu lil Qorti sabiex tinnomina perit biex jaghmel stima tal-valur tal-proprjeta mibjugha permezz tal-kuntratt impunjat. Galdarba l-oneru tal-prova kien jinkombi fuqhom, dan huwa nuqqas serju li jimmilta sew kontra t-tezi tar-rikorrenti. Barra minn hekk, anke f'kaz ta' suspett illi l-proprjeta mibjugha permezz tal-kuntratt impunjat kienet ghal prezz aktar baxx minn dak attwali, l-Qorti m'ghandha l-ebda raguni sabiex tiddubita l-argument tal-intimati illi ommhom riedet ukoll tirrikonoxxi dak li kienu qed jaghmlu maghha, u dan ikkunsidrat il-fatt illi rrizulta ampjament illi l-intimati kienu qed jiehdu hsieb ommhom mill-ahjar li setghu u ghamlu kull spiza xierqa sabiex ikollha l-ahjar kura possibbli.

"Huwa haga minn awl id-dinja li f'kaz li l-omm riedet titrasferixxi l-proprjeta' taghha lill-uhud minn uliedha, kienet sejra tippretendi prezz aktar baxx minn market value tal-proprjeta', aktar u aktar jekk riedet tikkompensahom ghal dak li kienu ghamlu maghha.

"Kellha kull dritt u setgha li taghmel dan, specjalment tenut kont illi kien hemm certifikat mediku li juri li hija kienet f'sensieha u kapaci tiddisponi meta sar il-kuntratt.

"Din il-Qorti hadet in konsiderazzjoni ukoll ix-xhieda tal-kirurgu Attard li wettaq l-operazzjoni (amputazzjoni fir-rigel) **xi erba' xhur wara li sar il-kuntratt li qed jigi impunjat**. Il-kirurgu Alex Attard sab illi omm il-kontendenti kapaci' illi taghti il-kunsens taghha ghaliex, kienet

6 **Joseph Mifsud noe vs Paul Tanti**, Prim'Awla tal-Qorti Civili (4 ta' Frar 1965).
7 **Teresa moglie di Giuseppe Galea vs Salvatore Bonnici,** Prim'Awla tal-Qorti Civili (25 ta' Ottubru 1884).

“orientata u taf x’inhu jigri” –Vide fol. 318 u li minhabba il-gravita’ tal-intervent kirurgu – cioe’ amputazzjoni ta’ rigel, “**it is standard practice illi nkunu ċerti doppjament li l-pazjent ikun qieghed jifhem ghal xhiex qieghed jiffirma”**(a fol. 318)

“i piu’, meta wiehed jikkonsidra illi kura intensiva li l-omm giet moghtija minn uliedha l-intimati, inklus roster ta’ nurses d-dar, sodda specjali, akkomodazzjoni f’Villa Messina ghal perjodu konsiderevoli, wiehed jifhem li ma tantx se jibqa’ bqija mis-somma ta’ tletin elf liri Maltin, cioe’ l-prezz tal-bejgh tal-art lamentata. Il-Qorti tinnota ukoll li hadd mir-rikorrenti ma baghat jitlob x’kien is-sehem tieghu ghall-ispejjez tas-soggorn t’ommu f’Villa Messina, jew is-sehem tieghu ghall-ispejjez tan-nurses, kif l-anqas hadd ma talab x’kienu l-ispejjez legali tieghu ghal causa mortis.

“Ghalhekk ma tirrizulta l-ebda raguni ghalfejn din il-Qorti ghandha tissindika d-decizjoni t'omm il-kontendenti, galadarba ma jirrizultawx provi jew indizji gravi li hija giet indotta fi zball minhabba r-raggiri tal-intimati.

“Il-Qorti lanqas ma hija moralment konvinta illi l-kuntratt sar bi frodi tad-drittijiet tar-rikorrent minhabba, kif allegaw huma, li qatt ma sar hlas fuq il-kuntratt. L-ewwel nett, in-Nutar Marthese Felice xehdet illi gialadarba fil-kuntratt hemm imnizzel illi l-venditrici rcievet il-hlas tal-prezz miftiehem fuq il-kuntratt u kienet qed thalli d-debita ricevuta, dan ifisser illi hija kienet accertat ruhha illi l-venditrici kienet hadet il-hlas dovut lilha. Barra minn hekk, il-Qorti m'ghandha l-ebda raguni ghalfejn tiddubita illi l-ammont ricevut minn omm il-partijiet ma giex depozitat il-bank. Din kienet l-ghazla taghha stante li ma kienetx temmen f'banek. Fil-fatt mill-provi jirrizulta illi omm il-kontendenti ftit li xejn kellha flus il-bank, fatt illi jikkorbora t-tezi tal-intimati illi ommhom kienet tippreferi thalli l-flus id-dar milli tiddepozitahom il-bank. Lanqas ma hija xi sorpriza ghal din il-Qorti li ebda flejjes ma nstabu d-dar tal-omm wara mewtha, mehud kont tal-ispejjez gholjin f’soggorn prolungat f’Villa Messina u roster ta’ nurses inkarigati biex jikkuraw lill-omm il-kontendenti meta kienet ghadha d-dar.

“Ghalhekk il-Qorti tqis illi ma jirrizultawx mill-provi xi intenzjoni da parti tal-intimati illi jaghmlu hsara lid-drittijiet ta' ommhom jew tar-rikorrenti, u lanqas li gew uzati minnhom raggiri frawdolenti sabiex jinducu lill-ommhom fi zball meta sar il-kuntratt ta' bejgh”;

5. Illi l-atturi (minn issa ’l hemm imsejħa “l-appellanti”) ħassewhom aggravati bl-imsemmija sentenza u b’Rikors tal-Appell imressaq minnhom fis-26 ta’ Frar, 2016, u għar-raġunijiet hemm imfissra, talbu li

din il-Qorti tirriformaha billi tikkonfermaha fejn ċaħdet l-ewwel eċċezzjoni tal-appellati u tirrevokaha fejn laqgħet it-tieni u t-tielet eċċezzjonijiet tal-appellati u b'hekk tilqa' it-talbiet attriċi, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-appellati;

6. Illi permezz ta' Tweġiba tas-16 ta' Marzu, 2016, l-appellati jilqgħu għall-appell prinċipali billi jgħidu li din il-Qorti għandha tikkonferma l-parti tas-sentenza fejn l-ewwel Qorti laqgħet it-tieni u t-tielet eċċezzjonijiet tagħhom u ċaħdet it-talbiet attriċi, u tiċħad l-appell prinċipali tal-appellanti. Inqdew bir-Risposta tagħhom biex ressqu appell inċidentali mill-parti tas-sentenza fejn l-ewwel Qorti warrbet il-konklużjonijiet tal-Perit Legali u ċaħdet l-eċċezzjoni ulterjuri tagħhom dwar in-nuqqas ta' interess ġuridiku tal-appellanti fit-talbiet tagħhom u talbu li din il-Qorti tilqa' dik l-eċċezzjoni, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-appellanti;

7. Illi bi Tweġiba mressqa minnhom fit-28 ta' Marzu, 2016, l-appellanti laqgħu għall-appell inċidentali billi, għar-raġunijiet hemm imfissra, qalu li safejn is-sentenza appellata ċaħdet l-eċċezzjoni ulterjuri tal-appellati dwar l-interess ġuridiku fl-atturi, dik is-sentenza hija tajba u din il-Qorti jmissha tiċħad l-appell inċidentali;

8. Rat l-atti kollha tal-kawża;

9. Semgħet it-trattazzjoni mid-difensuri taż-żewġ partijiet waqt is-smigħ tat-13 ta' April, 2021;

10. Rat li l-appelli tħallew għallum għas-sentenza;

Ikkonsidrat:

11. Illi din hija azzjoni għat-tħassir ta' kuntratt pubbliku minħabba vizzju ta' kunsens. L-atturi appellanti jgħidu li dak il-kuntratt sar bi frodi minsuġ mill-imħarrkin appellati bil-ħsieb li l-appellanti ma jifdlilhomx ġid fuq xiex jistgħu jitolbu s-sehem tagħhom mill-wirt ta' min jidher li biegħ fuq dak il-kuntratt. Il-partijiet fil-kawża huma lkoll qraba – aħwa jew miżżewġin tagħhom jew ulied l-aħwa – u l-bejjiegħa kienet omm il-partijiet. B'dikjarazzjoni[8] magħmula mill-appellanti wara li l-ewwel Qorti kienet ordnatilhom jgħidu taħt liema artikolu tal-liġi kienu ressqu l-kawża tagħhom, l-appellanti qalu li l-kuntratt attakkat sar bi ksur tal-Artikolu 993 tal-Kodiċi Ċivili "billi l-partijiet kienu n-mala fede billi kienu jafu li l-'venditriċi' ma biegħet xejn u ma tħallsitx kif ġie indikat fl-istess kuntratt";

12. Illi l-Qorti tqis li għandha l-ewwel tistħarreġ l-**appell inċidentali** minħabba li jirrigwarda biss eċċezzjoni li, kieku kellha tintlaqa', twassal biex ma jkunx meħtieġ li hija tgħaddi biex tqis l-appell ewlieni, għaliex il-

[8] Paġ. 38 tal-proċess

mertu jkun eżawrit. L-eċċezzjoni msemmija – li, fis-sewwa, hija l-eċċezzjoni ulterjuri fejn espressament jitqajjem in-nuqqas ta' interess fl-atturi appellanti li jmexxu 'l quddiem il-kawża tagħhom – kienet b'xi mod tqajmet ukoll fl-ewwel eċċezzjoni preliminari fit-Tweġiba Maħlufa, meta l-imħarrkin appellati kienu talbu li l-atturi jiddikjaraw "l-interess ġuridiku ta' kull wieħed u waħda minnhom fiha";

13. Illi l-ewwel Qorti ċaħdet l-imsemmija eċċezzjoni u l-appellati ressqu l-appell inċidentali tagħhom esklussivament fuq dik iċ-ċaħda, għaliex mill-bqija qalu li jaqblu mas-sentenza appellata;

14. Illi fl-appell inċidentali tagħhom, l-appellati jorbtu s-siwi tal-eċċezzjoni tagħhom mal-argument li l-appellanti tilfu l-interess (ġuridiku) li seta' kellhom fiż-żmien tal-ftuħ tal-kawża billi, ukoll jekk iridu, għalqilhom iż-żmien ta' għaxar snin maħsub fl-Artikolu 845 tal-Kodiċi Ċivili biex ifittxu għas-sehem riżervat mill-wirt ta' ommhom; u wkoll għaliex, għall-finijiet tal-Artikolu 2140 tal-istess Kodiċi, l-appellati kisbu bis-saħħa tal-preskrizzjoni akkwiżittiva l-ġid mibjugħ lilhom fil-kuntratt attakkat, liema ġid ilhom iżommuh għal aktar minn għoxrin sena bħala sidien ("*animo domini*"). Huma jżidu jgħidu li ż-żmien ta' għaxar snin imsemmi fl-Artikolu 845 huwa wieħed ta' dekadenza u li l-perit legali mqabbad mill-ewwel Qorti kien wasal għall-konklużjoni t-tajba meta qal li l-appellanti kienu tilfu l-interess ġuridiku li jmexxu 'l quddiem din il-kawża;

15. Illi, għal dan l-aggravju, l-appellanti jwieġbu billi jisħqu li l-ewwel Qorti għamlet sewwa li warrbet l-eċċezzjoni tan-nuqqas ta' interess u, aktar u aktar, li ma laqgħetx l-argument li ressqu l-eċċipjenti dwar ir-raġuni għaliex dak l-interess kellu jitqies mitmum. Huma jgħidu li l-kawża fetħuha fi żmien għaxar snin mill-mewt ta' Maria Azzopardi u b'hekk kisret iż-żmien li seta' kien għaddej favur min seta' jippreskrivi kontra tagħhom. B'riħet hekk ukoll, l-appellati ma setgħux aktar jitqiesu li kienu f'bona fidi hekk kif laqgħu n-notifika tal-atti tal-kawża, għaliex it-talbiet li saru fiha xejnu kull ħjiel ta' żamma "*animo domini*" minħabba li s-siwi nnifsu tat-titolu li bih huma kisbu kien qiegħed jiġi kontestat;

16. Illi l-Qorti tibda biex tgħid li l-eċċezzjoni li kien jonqos fl-atturi l-interess ġuridiku li jmexxuha 'l quddiem trid titqies fid-dawl tal-azzjoni mressqa. Jidher ċar li l-azzjoni hija maħsuba li tattakka s-siwi tal-kuntratt. Mhijiex kawża li biha l-appellanti talbu xi jedd tagħhom mill-wirt tal-omm, minkejja li, fi tnejn mill-premessi tar-rikors li bih infetħet il-kawża, l-appellanti taw il-fehma tagħhom għaliex il-kuntratt sar kif sar u li l-partijiet fil-kawża lkoll kellhom xi interess fil-wirt tal-omm bejjiegħa. It-tqanqil tal-eċċezzjoni tal-karenza tal-interess jidher li sar minħabba li l-atturi appellanti setgħu taw 'il wieħed x'jifhem li din il-kawża tagħhom kienet pre-ordinata għal proċeduri ġudizzjarji oħrajn f'każ li jingħataw raġun f'din il-kawża;

17. Illi fis-sottomissjonijiet tagħhom l-eċċipjenti appellati jistqarru li, għall-anqas meta nfetħet din il-kawża, l-appellanti kellhom interess ġuridiku li jiftħuha. Għalhekk, l-eċċezzjoni tirrigwarda l-aspett tal-attwalità tal-interess ta' parti f'kawża, li huwa wieħed mill-elementi ewlenin li jsejjes il-kunċett tal-interess li jrid jintwera biex parti żżomm il-leġittimazzjoni attiva ħalli tressaq u tmexxi 'l quddiem azzjoni ġudizzjarja. Fi kliem ieħor, l-eċċezzjoni timplika li, matul iż-żmien li kienet miexja l-kawża, ġrat xiħaġa li tellfet dak l-interess. L-appellati eċċipjenti jorbtu dik il-ħaġa mal-fatt li kienu għaddew għaxar snin mill-mewt ta' omm il-partijiet bla ma l-appellanti kienu għadhom fetħu kawża għal xi jedd tagħhom mill-wirt tagħha;

18. Illi l-Qorti tqis li ma tistax toqgħod fuq l-argument tal-eċċipenti appellati dwar dan l-aggravju tagħhom. Lil hinn mill-kunsiderazzjonijiet li sejra tagħmel aktar 'il quddiem fil-mertu dwar l-appell ewlieni, ma nbidel xejn <u>f'din il-kawża</u> li b'xi mod xejjen l-interess ġuridiku li għad għandhom l-atturi appellanti minn dak li kellhom dakinhar li fetħuha. L-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni taħt l-Artikolu 845 tal-Kodiċi Ċivili jew dik akkwiżittiva taħt l-Artikolu 2140 tal-istess Kodiċi kien posthom f'azzjoni ta' sura oħra u mhux f'azzjoni li tattakka s-siwi ta' kuntratt. Il-parti mħarrka tressaq l-eċċezzjonijiet tagħha kontra t-talbiet li jsiru f'kawża li l-parti attriċi waħedha, tajjeb jew ħażin, għandha l-għażla li tressaq: iridu jkunu

eċċezzjonijiet li joqogħdu għal dik il-kawża. Għalhekk, din il-Qorti tgħid li, minbarra li ma taqbilx mal-fehmiet tal-eċċipjenti appellati dwar in-natura taż-żmien maħsub fl-Artikolu 845 tal-Kodiċi Ċivili u dwar jekk l-atturi appellanti tilfux il-jedd li jressqu azzjoni dwar sehem mill-wirt tal-omm (ħwejjeġ li jmisshom jitqiesu biss f'kawża bħal dik, kieku kellha tinfetaħ), l-eċċezzjoni tan-nuqqas ta' interess fl-atturi appellanti ma kinitx tajba u taqbel mal-ewwel Qorti li ma laqgħethiex;

19. Illi għalhekk l-aggravju tal-appellati fl-appell inċidentali tagħhom mhux mistħoqq u mhux se jintlaqa';

20. Illi l-Qorti sejra tgħaddi biex tqis l-**appell prinċipali** tal-atturi. Huma jqajmu aggravju wieħed, imma mtenni fuq erbatax-il (14) ċirkostanza proċesswali, li l-ewwel Qorti għamlet apprezzament ħażin tal-fatti li tressqu quddiemha. L-appellanti jgħidu li, kontra dak li jixhed il-kuntratt ta' xiri-u-bejgħ attakkat, il-provi juru biċ-ċar li ma sarx ħlas dak inhar tal-kuntratt. Lanqas ma jirriżulta li ġew depożitati flejjes f'xi kont bankarju. Jgħidu wkoll li fuq stqarrija tal-appellat John Azzopardi, il-ħlas għall-kura ta' ommhom saret minn butu. Itennu għaldaqstant li l-ewwel Qorti waslet għal konklużjoni żbaljata meta qieset ix-xhieda tan-Nutar Felice li kien għadda l-korrispettiv tal-prezz dikjarat, kif ukoll assumiet li l-korrispettiv intefaq għall-kura tal-omm;

21. Illi għal dan l-aggravju, l-appellati jilqgħu billi jgħidu li l-ewwel Qorti ma qagħditx fuq ix-xhieda tal-partijiet, li hija konfliġġenti, iżda straħet fuq xhieda indipendenti w oġġettiva, dik tan-Nutar li quddiemha dehru l-partijiet meta sar il-kuntratt. Jgħidu wkoll li mhux ċar x'azzjoni ttantaw iressqu l-appellanti: jekk hijiex azzjoni rexxissorja jew azzjoni għas-simulazzjoni. Fi kwalunkwe każ, itennu li l-ebda waħda minn dawk il-kawżali ma tista' tirnexxi biex twaqqa' il-kuntratt attakkat;

22. Illi meta appellant jikkontesta l-apprezzament tal-provi mill-ewwel Qorti, ingħad kemm-il darba li r-regola hi li din il-Qorti ma tiddisturbax l-apprezzament tal-fatti magħmul minn Qorti tal-ewwel grad jekk mhux f'ċirkostanzi eċċezzjonali jew meta jkun intwera li dak l-apprezzament ikun wieħed mhux raġonevoli jew mhux mibni fuq il-fatti proċesswali[9]. Minkejja dan, huwa minnu wkoll li "*Il-Qorti tal-Appell għandha awtonomija sħiħa fl-apprezzament tal-fatti u għandha kull setgħa tinterpreta l-fatti mod ieħor minn kif tkun fehmithom qorti tal-ewwel grad. Huwa minnu illi fejn tidħol kredibilità ta' xhieda li l-ewwel qorti tkun semgħet viva voce qorti ta' reviżjoni ma hijiex sejra faċilment tiddisturba l-apprezzament li tkun għamlet l-ewwel qorti, u lanqas ma taqleb il-konklużjoni tal-ewwel qorti meta din tkun għażlet bejn żewġ possibiltajiet ta' interpretazzjoni ta' fatt li t-tnejn ikunu plawsibbli. Madankollu, il-Qorti tal-Appell għandha s-setgħa tikkorreġi kull apprezzament ta' fatt li jidhrilha li jkun żbaljat*

[9] App. Ċiv. **26.1.2018** fil-kawża fl-ismijiet ***Josephine Aġius v. Piju Theuma***

irrispettivament mill-gravità tal-iżball. Iżżid tgħid, anzi, li, aktar u aktar f'sistema bħal tagħna fejn jeżisti grad wieħed biss ta' appell, il-Qorti tal-Appell tkun qiegħda tonqos mid-dmir tagħha jekk tabdika mir-responsabilità tagħha li tagħmel apprezzament awtonomu tal-fatti"[10];

23. Illi huwa fil-qafas ta' dawn il-parametri li din il-Qorti sejra tqis l-aggravju tal-appellanti. Il-Qorti qiegħda tqis ukoll li l-kawżali dikjarata tal-appellanti biex jitolbu t-tħassir tal-kuntratt hija l-qerq imħaddem mill-appellati. Din hija għamla partikolari ta' mġiba li tolqot il-kunsens ta' min ikun resaq fuq kuntratt. Madankollu, matul is-smigħ tal-kawża, l-appellanti saħqu fuq aspett partikolari – jiġifieri li ma kienx minnu li l-prezz imsemmi fuq il-kuntratt kien tabilħaqq tħallas lill-omm, minbarra li kien ammont ftit wisq ma' kemm kien jiswa s-sehem tagħha fl-għalqa trasferita b'dak il-kuntratt;

24. Illi għal din il-Qorti, iż-żewġ kawżali jitolbu apprezzament differenti minn qorti dwar il-provi li l-partijiet – l-aktar dik il-parti li tkun qiegħda tattakka l-kuntratt – iressqu quddiemha. Il-Qorti ma jidhrilhiex li huwa l-każ li tidħol f'kunsiderazzjonijiet imtennija dwar l-aspetti legali marbuta mal-kawżali tal-qerq u dak tas-simulazzjoni bħala vizzji li jwaqqgħu s-siwi ta' kuntratt – li huma kawżali b'elementi li jingħarfu minn xulxin. Kif

[10] App. Ċiv. **14.12.2018** fil-kawża fl-ismijiet ***Dott. Antoinette Cutajar v. L-Onor. Dr. Joseph Muscat – Prim Ministru et***

ingħad, l-aggravju tal-appellanti huwa x'aktarx marbut mal-apprezzament magħmul mill-ewwel Qorti dwar il-provi mressqa quddiemha. Madankollu, biex din il-Qorti tkun tista' tqis l-aggravju u s-siwi tal-apprezzament magħmul mill-ewwel Qorti, jkun tajjeb li tagħraf li dak l-apprezzament kien kundizzjonat mill-mod kif il-każ evolva hi u miexja l-kawża fl-ewwel istanza;

25. Illi jidher ċar li l-ewwel Qorti sejset il-kunsiderazzjonijiet tagħha fuq l-element tal-qerq. Jidher ukoll li dan il-qerq – kif allegaw l-appellanti fir-rikors li bih fetħu l-kawża – kien fil-konfront tagħhom. Kien għalhekk li l-ewwel Qorti, hija u tqis il-provi li ressqu l-partijiet, ma sabitx provi biżżejjed li juru li r-rieda tal-omm li tersaq għall-kuntratt kienet il-frott ta' qerq li sar fil-konfront tagħha. Mill-atti jirriżulta li Maria Azzopardi, omm il-partijiet, resqet fuq kuntratt ta' xiri-u-bejgħ mal-appellati fl-14 ta' Frar, 1996[11], u li kellha l-kapaċita` li tagħmel dan[12]. Mix-xhieda tal-appellat John Azzopardi jirriżulta iżda li l-ammont imsemmi fuq il-kuntratt ta' xiri-u-bejgħ ma għaddiex għand ommu fil-mument tal-kuntatt[13]. Għaldaqstant ix-xhieda tan-Nutar[14] li ppubblikat l-att ma tistax titqies bħala l-aħjar xhieda li wieħed jista' joqgħod fuqha f'dan ir-rigward. Ix-xhieda tal-imsemmija

[11] Paġġ. 4 sa 6 tal-proċess.
[12] Ara ċ-ċertifikat mediku tat-Tabib Horace Gatt f'paġ. 7 tal-proċess
[13] Ara x-xhieda mogħtija in kontro eżami f'paġ. 371 tal-proċess
[14] Ara x-xhieda tan-Nutar Marthese Felice f'paġ. 53 tal-proċess

Nutar kienet, imma, rilevanti għall-finijiet tal-istat u l-kundizzjoni tal-omm dakinhar li resqet għall-pubblikazzjoni tal-kuntratt mertu tal-każ;

26. Illi din il-Qorti wkoll rat b'reqqa l-provi mressqa mill-partijiet u tasal biex tgħid li l-apprezzament li għamlet l-ewwel Qorti fuq il-qagħda mentali u volittiva ta' omm il-partijiet ma kinitx il-frott ta' kunsens imqarraq. Għall-kuntrarju, minkejja dgħufitha, omm il-partijiet jidher li kienet taf sewwa x'kien jgħid il-kuntratt u li kienet taqbel ma' dak li sar, ukoll minħabba fir-raġunijiet li hija kellha biex tittrasferixxi sehemha mill-għalqa bi ħlas jew b'kumpens lil min kienet tħoss li kien qiegħed idur biha dak iż-żmien;

27. Illi ma' dawn il-kunsiderazzjonijiet, din il-Qorti żżid li l-apprezzament tal-provi mressqa f'azzjoni maħsuba għat-tħassir ta' kuntratt minħabba allegat vizzju tal-kunsens, kien jitlob ukoll kunsiderazzjoni dwar jekk tali kuntratt setax ikun attakkat minn min ma kienx parti fil-kuntratt innifsu[15];

28. Illi qorti hija marbuta bit-talbiet u bl-eċċezzjonijiet kif imressqa mill-partijiet, u meta tagħżel li tilqa' talba jew eċċezzjoni huwa mistenni li tagħmel dan fuq is-saħħa ta' dak li jkun mitlub jew eċċepit u fuq dak li jkun ippruvat bis-saħħa ta' hekk ("*juxta alligata et probata partium judicare*

[15] App. Ċiv. **29.2.2008** fil-kawża fl-ismijiet ***Mario Borġ et v. Naħla Limited et***; u Maġ. (Għ) AE **1.10.2009** fil-kawża fl-ismijiet ***Joseph Theuma et v. Michael Angelo Theuma et*** (mhix appellata)

debet"). Minn qari tas-sentenza appellata, jidher li l-ewwel Qorti qieset ix-xilja ta' qerq fil-konfront tal-omm. Sabet li dan l-element ma ġiex ippruvat kif imiss. Fil-fehma tagħha, ommhom kellha kull jedd tbiegħ bil-prezz li riedet hi kif ukoll lil min riedet hi minn uliedha. Straħet fuq iċ-ċertifikat mediku kif ukoll ix-xhieda tan-Nutar Felice. Tenniet li kienet l-għażla tal-omm jekk tiddepożitax il-flus il-bank, kif ukoll li l-korrispettiv seta' ntefaq għall-ħtiġijiet marbutin mal-kura tagħha u maż-żamma tagħha f'dar tax-xjuħ;

29. Illi, għall-kuntrarju ta' dak li jilmentaw minnu l-appellanti, dawn l-aspetti kollha li qieset l-ewwel Qorti kienu aspetti rilevanti u siewja li kellha u messha tqis. Seta' kien hemm raġunijiet u ċirkostanzi oħrajn li, madankollu, l-ewwel Qorti ma ħassitx li kellha torbot il-fehmiet tagħha magħhom. Dan ma jfissirx li minħabba f'hekk l-ewwel Qorti għamlet apprezzament żbaljat jew ħażin tal-każ, għaliex dik l-għażla tagħmel mid-diskrezzjoni tar-razjoċinju ta' kull ġudikant. Ma hemm xejn f'dak ir-raġunament li din il-Qorti ssibu bħala mhux raġonevoli jew mistħajjel;

30. Illi għalhekk, il-Qorti tasal għall-fehma li l-aggravju tal-atturi appellanti mhux mistħoqq u l-appell tagħhom ukoll ma jistax jintlaqa';

31. Illi, hi u tifli l-atti proċesswali, il-Qorti ntebħet li fl-"okkju" tas-sentenza appellata hemm żball billi l-isem ta' waħda mill-partijiet li daħlu

fil-kawża wara li kienet inbdiet tħalla barra. Dan in-nuqqas huwa rifless ukoll fl-atti mressqin mill-partijiet wara l-għoti tal-istess sentenza appellata. Huwa ċar, kemm mir-rikors li kien tressaq mill-atturi fit-30 ta' Lulju, 2008[16] u kif ukoll mill-bidliet bl-idejn magħmulin mid-Deputat Reġistratur fuq ir-Rikors Maħluf, li isem waħda minn ulied l-imħarrek Paul Azzopardi – Olivia Azzopardi – ma jissemmiex u la fis-sentenza appellata u lanqas fir-Rikors tal-Appell u t-Tweġiba tal-Appell. Għalhekk, għall-finijiet tal-Artikolu 175(2) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, din il-Qorti qiegħda tordna li l-isem ta' "Olivia Azzopardi" jiżdied fl-"okkju" tas-sentenza appellata (wara l-isem ta' Noella Azzopardi) u li l-istess żieda ssir fir-Rikors tal-Appell[17], fir-Risposta tal-Appell u fl-Appell Inċidentali[18], u fir-Risposta għall-Appell Inċidentali[19];

Deċide:

32. Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi billi:

Tiċħad kemm l-appell prinċipali tal-atturi u kif ukoll **l-appell inċidentali** tal-imħarrkin u għalhekk tikkonferma għal kollox is-sentenza mogħtija

---

[16] Paġ. 116 tal-proċess
[17] Paġ. 455 tal-proċess
[18] Paġ. 463 tal-proċess
[19] Paġ. 476 tal-proċess

mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili tal-11 ta' Frar, 2016, fil-kawża fl-ismijiet premessi; u

Tordna li kull parti **tħallas l-ispejjeż** tagħha f'din l-istanza.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Joseph R. Micallef Imħallef	Tonio Mallia Imħallef

Deputat Reġistratur
gr